

Dr. Ivan Lah:

Izpoved slepca.

Stopala sva s slepcem skozi pomladanski dan. Bil je še mlad mož, komaj tridesetih let. Pred štirimi leti se je ustrelil v glavo, ker ni hotel več živeti; toda strel se ni posrečil in mladi človek je izgubil vid. Od takrat je nosil črne naočnike, ki so pokrivali oslepljene oči. Seznanil sem se z njim na ljudski univerzi, kjer je poslušal predavanja. Bil je zanimiv človek in je zelo ljubil vse one, ki so govorili z njim. Kadar je šel po ulicah, se je držal z roko lahno svojega spremljevalca in je rad izpraševal o važnih dnevnih stvareh; v prejšnjih časih je mnogo čital, študiral je velike filozofe in se je zanimal tudi za najtežja vprašanja. Od onega nesrečnega dne pa je bil navezan na pripovedovanje ljudi in je po njih presojal, kaj se godi po svetu. Ko sva se seznanila, je imel krog prijateljev, s katerimi se je rad razgovarjal o raznih vprašanjih. Čudil sem se bistrumnosti, s katero je zavračal njih besede in dokazoval resničnost svojega mnenja. Spoznal me je po glasu, kadar sem prišel v njegovo bližino. Po zimi smo posedali po kavarnah, ko pa je prišla pomlad, nas je izvabilo pomladansko solnce.

Tako sva stopala s slepcem skozi pomladanski dan.

Utrujenost je ležala nad pokrajino in je objemala telo kakor dremajoče jutranje sanje. Polje je že ozelenelo, grmovje je brstelo, solnce je sijalo. Pomladanska plan — kamor je nesel pogled. Telo je čutilo dih nemirnega, toplega vetra, ki ga je premagovala solnčna gorkota. Stopala sva molče drug ob drugem, zatopljena v svoje misli. Slepcec je snel klobuk in razprostrl roke proti solncu:

„Sedaj te čutim, čutim,“ je govoril, „dasi te ne vidim; vem, da si krasno, kakor od vekomaj. Povejte mi, ali je polje zeleno?“

„Zeleno je, v prvem zelenju.“

„Vmes leže še rjave lehe, zrahljane in razorane.“

„Da, še leže rjave lehe.“

„Grmičevje komaj da je pognalo brstje.“

„Da, komaj da je pognalo.“

„Gozd je še zalit s pisanimi barvami.“

„Da, med zelenimi smrekami se kažejo komaj pozeleneli vrhovi.“

„Sedaj te vidim, pokrajina, vidim . . .“

Pot je šla počasi navzgor po napeti poljani med njivami in travniki. Bolj in bolj se je odkrival svet naokrog. Tam za robom je ležalo mesto. Slepce je postajal na poti in je obračal svoj obraz proti solncu; prijetno mu je dela toplota solnčnih žarkov. Tiha radost mu je sijala z lica. Obstajal sem poleg njega in sem se veselil njegove tihe sreče. Naenkrat se mi je zdelo, da se je čuden glas bolesti iztrgal iz njegovih prsi. Njegov obraz je za trenotek prešnil izraz velike bolesti. Toda posegel je takoj mirno po moji roki in je rekel: „Pojdiva!“

Odšla sva po cesti naprej in slepec je nosil pred seboj stegnene roke, da so se grele na solnčnih žarkih. „Kako je toplo, kako prijetno,“ je govoril in je grabil s prsti, kakor da bi hotel prijeti solnčni žarek.

Cesta je naju vodila po parobku navzgor. „Postojva tu,“ je rekel, „zdi se mi, da me je pot utrudila.“ Obstal je in se je od-dahnil. Obrnil je obraz proti solncu in je dolgo stal nepremično. Posegel je po moji roki in vprašal:

„Ali vidite vso to krasoto, ali jo vidite?“

„Vidim“ . . .

„Solnce, ozračje, obzorje . . .“

„Vidim . . .“

„Gore, gozde, vasi!“

Njegova roka je trepetala. In zopet se je iztrgal čuden vzdih iz njegovih prsi.

„Tudi jaz vidim . . .“

Vsedel se je na tla in je dolgo s povzdignjenim obrazom stegoval roke k solncu. Bilo je, kakor da bi molil . . .

„Kako krasen je svet, kako krasno je življenje . . .“ Tih, radosten nasmeh je preletel njegov obraz.

„Dovolite, da govorim o tem lepem dnevu o stvareh, ki mi niso jasne. Vaša duša je polna radosti in hvalite svet in življenje. Človeku bi se zdelo, da bi sedaj še bolj zmagoval „pesimizem življenja“ . . .

Prijel me je z vso silo za roko:

„Stojte, ne govorite! Prav je, da ste govorili odkrito. Rad vam povem, kar hočete vedeti. Kdor ne vidi obrazov pred seboj, ne more nikoli vedeti, ali govoré ljudje resnico ali laž; saj vas prevarajo, tudi če imate zdrave oči. Ampak po glasu vas poznam, da ste prijatelj. Zato poslušajte! Vem, kaj ste hoteli reči: Mislili ste: ako si se

streljal prej z zdravimi očmi, ko si lahko gledal svet in življenje v vsi krasoti, zakaj se ne streljaš sedaj, ko ne vidiš ničesar, ko ne moreš služiti sam svojega kruha in si drugim v nadlego. Ako si prej sovražil življenje, čemu ga ljubiš sedaj? Vem, to ste hoteli reči. In mnogo besedi sem že slišal, ki so hotele vprašati isto. Vem, da je to ljudem uganka. Torej čujte! Na svetu je mnogo slepcev z odprtimi očmi in mnogo jih je, ki nimajo oči in vidijo. Nekoč bi tega ne bil verjel, toda sedaj vem. Rastel sem med mladino, kakor vi. V šolo smo hodili in čitali knjige: najprej izmišljene otroške povesti, potem romane, potem razprave — nazadnje so prišle svetovne uganke, učene knjige. Doma nismo mogli izčrpati vse modrosti sveta, šli smo v velika mesta. Hlastali smo po učenih delih in razreševali najvišja vprašanja. In spoznali smo, da je svet zanič; to in ono bi moralo biti drugače. Kritizirali smo stvarnika — oprostite izraz, kakor smo kritizirali n. pr. sliko na razstavi, dramo v gledališču, politiko v kavarni. Postavili smo predse neko stvar, ki smo ji dali ime logika in smo mislili, da bi bil moral bog misliti po naši logiki; prav tako, kakor smo mislili, da bi bil moral slikar drugače slikati, da bi bil moral dramatik drugače pisati in politik drugače voditi politiko. Taki smo bili mi — moderni bogovi. Kje je bilo še kaj pod božjim solncem, kar bi nam bilo moglo ugajati. Bili smo kakor Hamlet z lobanjo v roki. Ogledali smo svet od vseh strani, da bi prišli do resnice, svet pa je bil tem grši, čim bolj je bil resničen. Takrat se je nas lotila nezadovoljnost. Mi, polbogovi, naj bi živeli na tem svetu, na katerem pravzaprav človek nima pravega opravka in niti ne more uresničiti svojih nazorov? Bilo je, kakor da smo sneli svoje glave z vratov in jih vzeli v roke. V onih trenutkih se mi je zazdelo, da vidim tisoče in milijone, ki hodijo po svetu z glavo v roki. Preiskali smo vso vsebino, prebrskali možgane, pregledali vse živce, mišice in premerili vsak najmanjši kotic. Videli smo, kako leže možgani v črepinji, kako so sestavljeni iz raznih zavitih delov in kako izhajajo iz njih zveze v celo telo in v zunanji svet. Po prepitih nočeh se nam je zdelo, da je lobanja oglojena in smo se čudili nenavadnim mislim, ki so se porajale. Takrat smo najbolje vedeli, kakšen bi moral biti svet, kakšna slika, kakšna drama, kakšna politika. Tako smo sodili. Nekoč sem prišel do zaključka: „Iz vseh možgan ne izžmeš niti ene misli in iz vseh misli ne ustvariš niti enih možgan . . .“ Lep stavek, vreden premisleka. Toda kaj je bilo nam še sploh vredno, da bi se premišljalo?

Spominjam se: ko je prišla pomlad, se je vzbudilo hrepenenje po ljubezni. Ljubil bi bil ženo, dobro, razumno. Toda nisem je srečal. Noči smo prepili z ženskami, ki so nam krasile življenje. Tako nisem nikdar srečal ženske, ki bi bila vredna ljubezni. Kaj je bilo za nas sploh še vredno, da bi se ljubilo? Nekoč sem srečal gospodično, znanko iz mladih let. Živela je zunaj na kmetih pri svoji materi, bila je krasna, dobra, duhovita; odkar je nisem videl, je vzrastla v sveži, mladi, naravni krasoti. Takrat je bil morebiti še čas . . . Pisal sem. Bila je že zaročena . . . Tako je bilo vsemu konec in živeli smo dalje. Bolj in bolj se je temnilo; svet ni imel v sebi nič več pravega, življenje nič ves krasnega. Gledal sem s široko odprtimi očmi in videl sem vedno manj. Svet se je skrčil; postal je enak zmešani črni masi, ki nima nobene velike bodočnosti. Podrtija, ki je že zdavnaj vredna pogina. Premeril sem ga od severa do juga, nič posebnega. Pregledal sem solnce in svetovje — nič posebnega. Imel sem oči in nisem videl. Pogledal sem bogu v obraz in sem rekel: ti ali jaz? . . . Čigava volja zmaga? . . . In ko sem ga gledal v celi resnici, se mi je zdel kakor mrtev malik, ki si ga je ustvaril človek, ker ni verjel sam vase. Bila je v meni velika želja po spoznanju. Bil sem pri popolni zavesti; vedel sem, kaj delam, danes se spominjam natančno onega trenutka: zvečer sem se vrnil domov, vzel samokres in odšel za mesto. V trenutku so se mi zazdele krasne one zvezde, ki so se svetile nad zemljo. V mrakove zakrita zemlja se mi je zazdela kakor bajka, polna skrivnosti. Drevo ob cesti je stalo kakor jasen dokaz, da je vse v življenju vredno misli, ljubezni . . . Toda ne. Jaz nisem hotel videti. Videl sem več nego to, in tam se je pokazala praznota sveta in nezmisel življenja . . . In kakor v slepoti sem zagledal, da je počil strel — in potem je vse izginilo.“

Umolknil je za trenotek in grabil z rokami po solnčnih žarkih; gladil si je roke, da bi napolnil celo telo s svetlobo.

„Nekoč sem se potem zavedel na postelji v bolnici in sem videl, da sem oslepel. Ljudje so govorili okoli mene in slišal sem tudi znane glasove. Bili so prijatelji, ki so mi delali družbo in govorili o raznih novicah. Rad sem govoril z njimi. Takrat sem jih začel ljubiti. Kadar sem bil sam, sem začel premišljati. Bolj in bolj mi je bilo vse jasno. Ozdravel sem kmalu, bolečine so prešle in navadil sem se slepote. Pomislite, kako je to, ko se zjutraj človek prebudi — in ne vidi — in ne vidi . . . Nekega jutra sem se prebudil in se mi je zdelo, da vidim: vse, cel svet, celo življenje.

Solnce sem videl, ki je vzhajalo izza gor, videl sem, kako se je rdečilo nebo, kako je vzplapolala zarja, kako so zažarele gore, kako so megle legale po dolinah. Ljudi sem videl, ki so hiteli iz koč, kmet je šel s konjem na polje, pastir je gnal čredo, kosec je stopal čez senožet. Videl sem delo, ki je kipelo iz delavnih rok in zemljo sem videl, ki je čakala delavcev. In na zemlji so se pojavila mesta, kakor črne točke: in sem videl množice hiš, stoječe v dolgih vrstah druga ob drugi in velik kolobar tovaren, obdanih od sestradanih množic. Premeril sem hiše od podzemlja do zadnjega nadstropja in sem videl boj višjih in nižjih, ki se bore za svoj obstanek. In takrat sem zapazil veliko procesijo ljudi, ki so šli iz mesta — z glavami v rokah. Njih postave so bile visoke, da so segale do oblakov, kjer so izginjali vratovi brez glav. Njih roke so posegale naprej preko cest in negotov je bil njihov korak. Ceste pa, ki so ležale pred njimi, so vodile iz neskončnosti v neskončnost in so bile, kakor da so se mimogrede dotaknile sveta. Oni pa, ki so hodili po njih, so ugibali o začetku in so iskali konca. Spoznal sem jih; bili so prijatelji slavnih dni. Jaz pa, slepec, sem se vsedel na goro in sem videl svet pred seboj tako krasen, da se je vzbudila v srcu hvale polna pesem. Sedaj šele sem videl veliko harmonijo svetov, videl sem zmisel življenja. Tako sem živel. — „Ko sem izgubil vse, sem našel vse“, je rekel modrec — „ko sem oslepel, sem videl,“ pravim jaz. In mislim si, koliko nesrečnih slepcev hodi čez svet in ne vidijo. V njih srcih je praznota, ker ne odseva v njih lepota sveta; zato jih spremlja nezadovoljnost, mrmranje, obup. In padajo drug za drugim v grobove, ne da bi izpregledali; morebiti enkrat niso videli krasote sveta v vsej resnici. Ker niso sprejemali darov zemlje, kakor so kipeli iz večnih sil, ampak so hoteli staviti svoj svet, sestavljen po pravih logike izglojenih možgan. — Slepa je bila njih pot, ker ni svetila v srcu velika luč.

Jaz pa sem sedaj srečen, da vidim, in jezik nima besed, s katerimi bi izražal slavo „velike krasote.““

Obrnil je svoj obraz proti solncu in je stegnil roke, kakor da bi s periščem hotel zajeti svetlobe: „Solnce, solnce! . . .“

